

nak kezdetei) kiemelte, hogy a római hagyományban túlzottan hangsúlyozták Róma paraszti gyökereit, noha e propagandisztikus Róma-kép csak a pun háborúk után terjedt el. Róma eredete valójában nem egyértelműen paraszti. A már a mykénéi korban meglévő település a Tiberis gázlójánál, fontos kereskedelmi utak kereszteződésében feküdt. Róma nagy terület centrumaként jött létre, valódi fővárosként, amely e terület úthálózatának is kiindulópontja lett. Mráv Zsolt (MNM) (*Murum turresque dederunt. Emona alapítása és városfalának építése*) előadása az 1877-ben Ljubljanában előkerült, Augustust és Tiberiust állítóként megemlítő feliratról szólt, amely Emona városfalának építését örökítette meg. E feliratot a város keleti főkapuja fölé állították. A felirat Kr. u. 15 március 10. utánra és Kr. u. 15 kora nyara elé keltezhető. Szabó Ádám (MNM) (*Iudex vice Caesaris Pannoniában. Suetrius Sabinus egy eddig ismeretlen felirata*) Suetrius Sabinus egy eddig ismeretlen feliratát elemezte. Suetrius Sabinus 214-ben Pannoniában tartózkodott azzal a feladattal, hogy új határt jelöljön ki Pannonia superior és Pannonia inferior provinciák között (CIL X 5178). Kovács Péter (PPKE) (*A canabae 3. szá-*

zadi továbbélése Pannoniában) a katonai táborok melletti, nem városi rangú településekkel (*canabae*) foglalkozott. E települések a Kr. u. 3. századi Pannoniában általában eltűntek, de az is előfordult, hogy városi rangra emelték őket. Szabó Edit (DE) (*Veteránok a pannóniai városok vezető rétegében*) arra a kérdésre kereste a választ, hogy a többé-kevésbé minden esetben erős veteránréteggel rendelkező pannóniai városok municipális arisztokráciájában milyen arányú ennek a rétegnek a jelenléte. A 158 pannóniai városi tisztségviselő közül mindössze 11 személy esetében bizonyítható a civil karriert megelőző katonai szolgálat. Közülük 6 nem a vizsgált rétegbe tartozik, hanem lovag, így, meglepő módon, mindössze 5 személy, a megvizsgáltak 2,9%-a volt hivatásos katoná. A veteránok alulreprezentáltsága részint arra vezethető vissza, hogy nevük olyan feliraton szerepel, amely műfajából eredendően keveset mond a betöltött tisztségekről, részint pedig arra, hogy a veteránok szerény anyagi helyzete és alacsony származása is a városi vezető rétegbe való felemelkedésük ellen hatott.

Németh György

Nemzetközi és tudományközi konferencia Giordano Brunóról Bukarestben

A Debreceni Egyetem magyar italianistája számára külföldön, nemzetközi tudományos konferencián előadni, önmagában véve, nem volt új tapasztalat; hogy az olasz felvilágosodás és romantika irodalmának kutatójaként mégis egy Giordano Bruno-konferenciára hívták meg előadónak, az már különlegesebb megtiszteltetésnek számított; de hogy a konferencia-

előadásra éppen Bukarestben került sor, az már-már szenzációszámra ment. Sokféle és számos, ostoba és rosszindulatú előítéletre cáfolt rá látványosan az a tény, hogy a 2000-es „Bruno-évben” a filozófus-vértanú máglyahalálának négyszázadik évfordulójáról Európa-szerte megemlékező rendezvények közül a talán legnagyobbak, legjobban szervezettek, tu-

dományos szempontból legjelentősebbnek a helyszíne a román főváros, szervezője és kedves, figyelmes vendéglátója a Bukaresti Egyetem Olasz Tanszéke volt, december 3. és 5. között.

A sokoldalú és kimagasló életművével az olasz reneszánsz kultúra végső szintézisét jelentő filozófus-író személyiségének, munkásságának, örökségének, üzenetének időszerűségét nemcsak a kerek évforduló adja, s nem is csupán az, hogy e jubileumon – mely egyszermind a Nagy Jubileum éve is – a római katolikus egyház megbánásának adott hangot Giordano Bruno egykori üldözését, inkvizíciós perét és elégetését illetően. Mint a konferencia címe is kifejezte, Giordano Bruno kettős értelemben is „határok nélküli” génusz volt. Egyrészt földrajzi értelemben: élete során beutazta, bebolyongta, „bemene-külte” úgyszólván az egész Európát – Itáliától Svájcig, Németországtól Angliáig, Párizstól Prágáig – és hatása azóta egyre szélesebb körű és egyre mélyebb Európa-, sőt világszerte. Másrészt a reneszánsz lángelme életműve szinte parancsolóan követeli meg az interdiszciplináris megközelítést, feldolgozást, vizsgálódást. Európai egyetemek egykori oktatója ma is tanít: az egységesülő Európában egymás kultúrája sajátos és közös értékeinek megismerésére és tiszteletére, a szakbarbárosodás korában a tudás és a tudomány egyetemességére, az ő hagyományát is kisajátítani próbáló irracionalista-misztikus-okkult divathullám tetőzésekor az európai gondolkodás és főleg a bölcsellettörténetileg vele kezdődő modernség racionális és racionalista alapjaira. Ezek az eszmék és értékek hatották át, foglalták közös keretbe a konferenciát, amelyet pedig nemzet-, nyelvi, diszciplináris, metodológiai, tematikai és stílárius szempontból egyaránt nagy változatosság jellemezett.

A több mint ötven előadás közül – a bőség zavarában – nem könnyű és nem is

hálás feladat egynéhányat kiemelni. Giovanni Aquilecchia, a londoni egyetem olasz professzora, Bruno egyik legavatottabb kutatója a filozófus-író olasz nyelvű művei első kritikai kiadásának általa vezetett munkálatairól számolt be. A szintén európai hírnévű és tekintélyű lengyel Bruno-kutató, Andrzej Nowicki a brunói bölcsélet néhány vezérmotívumát értelmezte. Alexandru Balaci, Machiavelli-monográfiája alapján a magyar olvasók által is ismert román akadémikus és Nuccio Ordine olasz „brunológus” a tragikus sorsú filozófus vígjátékának, a Gyertyaöntőnek új, pár nappal azelőtt megjelent fordítását mutatta be. A műfordító – egyszermind a konferencia fő szervezője – Smaranda Brațu Elian, a Bukaresti Egyetem olasz tanszékének oktatója Bruno romániai, a Montenegróból érkezett Zeljko Duric szerbiai utóéletéről beszélt, e sorok írója „Vértanú, szabadgondolkodó, misztikus: Giordano Bruno jelenléte a huszadik századi magyar kultúrában” címmel tartott előadást. Luigi Tassoni pécsi professzor Giordano Bruno műveit szemléltető megközelítésben vizsgálta, Stanislaw Widlak, a krakkói Jagelló Egyetemről, Brunóról mint nyelvészről értekezett. Doina Derer, a Bukaresti Egyetem olasz tanszékének vezetője Bruno utolsó dialógusát, a szellemi testamentumának is tekinthető *A hősi lelkesedéseket* elemezte.

Noha a konferenciát általában nem a patetikus-szónoki stílus jellemezte, lelkesítő volt látni megannyi európai tudóst, egyesülve a kutatás, a gondolkodás, a szóolás, az írás és a publikálás szabadságáért életét áldozó reneszánsz hős tiszteletében. Ha Giordano Bruno nem is tett volna mást, többet, mint azt, hogy közelebb hozta egymáshoz a népek és kultúrák tudományos képviselőit, már megérdemelné, hogy emlékezzünk rá, foglalkozzunk vele – nem csak évfordulók alkalmával.

Madarász Imre